

Interview: Duitslands speciale band met Iran

Said Rezaeiejan over Duitse Iranpolitiek 1871-2005

[Achtergrond](#) - 16 februari 2012

Het Duitse Iranbeleid is naïef en deels mislukt, zegt Said Rezaeiejan. Hij promoveert op 21 februari aan de Universiteit van Amsterdam op de Duits-Iraanse betrekkingen tussen 1871 en 2005. Het Duitse beleid van 'verandering door toenadering' werkt volgens hem niet. "Je kunt niet handel drijven én binnenlandse hervormingen eisen".

"Pionierswerk" noemt Rezaeiejan, een geboren Iraniër, zijn promotieonderzoek naar de Duits-Iraanse relaties. "Veel Duits archiefmateriaal was nog nooit door iemand bekeken. Sommige stukken waren nog maar een jaar geleden vrij gegeven. Dat moest ik sorteren en uitzoeken". Hij onderzocht de betrekkingen tussen Duitsland en Iran tot aan 2005. Vooral de laatste jaren staan de betrekkingen tussen Europa en Iran onder hoogspanning vanwege het Iraanse kernprogramma. "Het meest sexy onderdeel van de relaties beschrijf ik niet in mijn proefschrift", zegt Rezaeiejan met een verontschuldigende glimlach.

Rezaeiejan volgde het spoor van de Duits-Iraanse betrekkingen terug tot aan 1871, het geboortjaar van het moderne Duitsland. "Iran is toen betrekkingen met Duitsland aangegaan zodat de Duitsers als derde Europese macht tegenwicht konden bieden aan Groot-Brittannië en Rusland." Die twee landen hadden veel invloed in het Midden-Oosten en Duitsland zag zichzelf graag als een 'eerlijke makelaar' die tussen partijen bemiddelt. "Duitsland had geen koloniale aspiraties ten opzichte van Iran", zegt Rezaeiejan. "Ze waren heel terughoudend en wilden lange tijd niet in het land investeren om Rusland niet boos te maken. Die voorzichtige aanpak leidde tot een positief beeld van Duitsland bij de Iraanse bevolking."

Ariërs

Nazi-propaganda

De Amerikaanse historicus Jeffrey Herf heeft op basis van nieuw bronnenmateriaal onderzocht hoe een groep Arabieren anti-joodse nazi-propaganda in de Arabische wereld verspreidde. Herf spreekt over dit onderwerp in de lezingencyclus

[Zeithistorische Perspektiven](#) op donderdag 29 maart in Amsterdam.

Duitsland ontwikkelde een speciale band met Iran toen Hitler aan de macht kwam. Duitsland was een van de weinige landen die Iran wilden helpen met moderniseren. “De nazi’s zagen de Iraniërs als de oorspronkelijke Ariërs. In die tijd veranderde het land zijn eigen naam van Perzië in Iran, dat ‘land van Ariërs’ betekent.” Volgens Rezaeiejan was de economische samenwerking voor nazi-Duitsland van secundair belang. “De echte reden om samen te werken was dat Duitsland niet wilde dat Iran in communistische handen zou vallen. Duitsland probeerde een buffer tegen de Sovjet-Unie te creëren.” Wat hem verbaasde was de rol die de Iraanse ambassade in het Derde Rijk speelde. “De Iraanse ambassade in Berlijn heeft joden geholpen door ze een Iraans paspoort te geven. Een Iraniër stond voor de nazi’s gelijk aan een volbloed Ariër, zo konden veel joden Europa ontvluchten.”

Iran richtte zich na de Tweede Wereldoorlog voornamelijk op West-Duitsland. Volgens Rezaeiejan is het naoorlogse Duitse Iran-beleid vergelijkbaar met de *Ostpolitik* van Willy Brandt. Brandt bedacht als minister van Buitenlandse Zaken eind jaren zestig de *Wandel durch Annäherung*, voorzichtige toenadering om de relaties met de DDR te verbeteren en zo veranderingen af te dwingen. “Door toenadering en samenwerking probeerde Duitsland veranderingen in Iran teweeg te brengen, net als bij de DDR”. Ook na de islamitische revolutie van 1979, die van Iran een theocratische staat maakte, bleef dit de lijn van Duitsland. “Duitsland was een van de weinige landen die Iran na de oorlog met Irak in de jaren tachtig kredieten wilde verstrekken voor de wederopbouw van het land”, zegt Rezaeiejan. “West-Duitsland was ook het enige land dat na de revolutie zijn ambassade open hield.”

Spagaat

Duitsland kreeg vanaf de jaren tachtig moeite om zijn banden met Iran tegenover de Verenigde Staten en Israël te verantwoorden. Volgens Rezaeiejan werd het voor Duitsland steeds lastiger om de rol van bemiddelaar te spelen. “Iran en Israël zijn elkaars vijanden. Iran erkent Israël niet en Israël ziet Iran als een bedreiging. Duitsland raakte in een spagaat tussen zijn economische belangen in Iran en zijn historische verplichting tegenover Israël.” Na de Duitse eenwording veranderde er weinig aan het Duitse beleid. In de jaren negentig zocht de Bondsregering regelmatig de dialoog met Iran, maar volgens Rezaeiejan leverde dat niets op. “Europa en Iran gaven niets aan elkaar toe en vanaf 2003 stonden de betrekkingen geheel in het teken van het Iraanse nucleaire programma.”

Het nucleaire programma toont voor Rezaeiejan aan dat het beleid van verandering door toenadering niet werkt voor Iran. “De politieke structuren in Iran

werken volgens heel andere regels dan in Westerse democratieën. De vertegenwoordigers met wie de Duitsers onderhandelen hebben niet het laatste woord. Daarnaast is de Iraanse politiek niet gevoelig voor externe druk, die werkt vaak averechts.” Volgens Rezaeiejan daalt de export vanuit Duitsland naar Iran wel als gevolg van sancties, “maar dat doet Iran geen pijn. Ze importeren dan uit China, dat geen eisen op het gebied van mensenrechten stelt.”

Merkel

De grootste veranderingen in de Duits-Iraanse betrekkingen vonden volgens Rezaeiejan plaats in 2005 met het aantreden van president Ahmadinejad en bondskanselier Merkel. “Ahmadinejad bleek niet de door Duitsland gewenste verandering in de Iraanse politiek. Hij is anti-Westers en zijn ontkenning van de Holocaust ligt in Duitsland heel gevoelig. Merkel is openlijk pro-Amerikaans, dat is voor Iran problematisch.”

Het Duitse Iranbeleid is recent veranderd, zegt Rezaeiejan. Duitsland kiest nu de lijn van de Verenigde Staten en probeert Rusland en China aan boord te krijgen voor een gezamenlijk beleid tegen Iran. “Het is de vraag of Merkel deze koers doorzet. Iran praat tegenwoordig liever met opkomende economieën als Brazilië of Turkije.”

Said Rezaeiejan verdedigt zijn dissertatie ‘Duitse Iranpolitiek 1871-2005’ op [21 februari 2012 in de Agnietenkapel](#) in Amsterdam.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/132/interview-duitslands-speciale-band-met-iran>